

Nya vinklingar på Skånelands historia

Av Peter Broberg

1983

Under senare år har intresset för våra skånska eller Skåneländska rötter tilltagit. Liksom andra kulturgrupper runt om i världen söker folket i Skåneland sin speciella bakgrund. Det är den speciella bakgrunden och den speciella framtid som väntar varje region på jorden som är grunden för identiteten. I denna utveckling får den centralstatsinriktade enhetshistorien vika för de olika folkgruppernas och regionernas olikartade historier.

I Skåneland börjar vi få historiska bilder av ny karaktär. Med sin avhandling "Skåneland utan förskoning" har Uno Røndahl vänt upp och ned på den glorifierade svenska stormaktsmilitarismen. Med den "Glemte indvandring" har Rickard Willerslev påvisat en i huvudsak skåneländskt massemigration till Danmark mellan 1870 och 1920 på 80-90 000 människor. Detta innebär att de flesta skåneländska familjer har ganska nära släktingar västansunds. Båda dessa väsentliga fenomen har förtigits av etablerade historiker.

Vidare har sedan flera år ett antal skånska avhandlingar utarbetats av Carl-Gustaf Liljenberg. Här kan nämnas "Ett blad ur Skånelands riksdanska och östansundska historia", som liksom övriga verk bygger på ny källforskning och nya teser präglade av en i förhållande till dansk och svensk centralnationalism fristående hållning. Liljenberg är också en forskare som befinner sig utanför etablissemanget.

I min hand har jag fått två nya avhandlingar skrivna av C-G Liljenberg. De heter "Normandie" och "Skåneland och vikingarna i Sydamerika", Liljenberg framlägger där en rad bilder från ett från Skåneland utsprunget vikinganätverk ut över haven som är uppseendeväckande har Liljenberg rätt i sina teorier - så finns här ännu en okänd skåneländsk aktivitet ute i främmande länder. Det skall framhävas att Liljenberg stöds av ett antal sydamerikanska forskare som i över 20 år gjort studier kring vikingarnas insatser i Syd- och Mellanamerika. Det är uppmuntrande att nya historieskolor framträder med nya teorier och klarlägganden. Är dessa riktiga utvidgas vår tillvaro. Kan de genom debatt påvisas vara felaktiga fördjupas vår kunskap. Alla vinklingar är därför nyttiga. I det följande skall några upplysningar från C-G Liljenbergs framställning redovisas.

Skåneland och Normandiet

Det har seglats i Norden sedan äldre stenåldern. Den ständiga västanvinden i samverkan med vikar, fjordar och sund, arkipelag och skärgård skapade en bakgrund där seglandet blev en möjlighet och en nödvändighet. Skeppet blev ryggraden i den gyllene och framöver, skriver Palle Luring i sin bok om de sydiskandinaviska vikingarna. Och han menar att själen är mera orienterad mot de långa sträckningarna hos dem som plaskat, simmat, fiskat och seglat i hela sin uppväxt, än hos dem som bundits av tunga vandringar genom skog och bergsterräng. De nordiska kustborna lärde sig tidigt segelkonsten och växte upp med blicken glidande längs de öppna havens och kustslätternas långa och avlägsna horisonter.

Med detta kunnande att behärska havet och vindarna som bas samt med en gedigen nordisk organisationstalang lyckades det vikingarna att utbreda sin intressesfär över ett oerhört område. Detta sträckte sig omkring Europa, ner i Afrika, in i Asien och över till Amerika.

Bland de många nordiska folkgrupperna finns också det fornskånska folket, skanungarna. Det skånska landet betecknat Scanowa, Skandza eller Scania - utgör en självständig enhet. Det ingår redan kring 800-talets början, med en autonom ställning, i ett sydiskandinaviskt storrike tillsammans med de själländska och jutiska länderna. De tre sydiskandinaviska länderna Jutland, Sjælland (Danmark) och Skania (Skåneland) hänger ihop genom sina naturliga vattenvägar och öppna bondebygder. Mot norr avgränsas de av Smålands bergs- och skogsland, som alltid bildat en barriär. Det är detta forna Skåneland Liljenberg speciellt studerat.

För de skånska vikingarna fanns tre viktiga kolonisationsområden. Dessa var Vinland och Vitland söder om Östersjön, en skånsk del av Danelagen på de brittiska öarna samt Normandie i nuvarande Frankrike. Det är i Normandie som det skånska framträder mest markant och det är här som man idag är mest medveten om sin sydiskandinaviska härkomst.

Erövringen av Normandie utgick från Danelagen varifrån en stor vikingaflotta avseglade 879 mot Neustrien, som låg mellan bretonernas och kustsachsarnas länder. Flottans överbefälhavare var skåningen Asketil Asgeirsson. Det landområde som erövrades fick namnet Nortmannia. Detta utvidgades 896 och från 911 kallades det Normandie - nordmännens land.

Den danske tronkrävaren Sven Langfots svåger - den skånske Askettill känd från Englands krigshistoria, blev Normandies förste konung och landet blev uppdelat mellan hans män, huvudsakligen skånska jarlar och krigsmän.

Efter Askettill kom hans son Hrolleifr Askettillssun, sedan 911 hertig och därefter hans son Vilhjalmur, Vilhelm av Normandie. Denne Vilhelm blev 942 mördad av hantlangare till hertig Arnulf av Flandern. Hur starka banden var till Sydsandinavien framgår av att när budskapet om mordet nådde hit avseglade 943 hela den stora daniska ledningsflottan under storkonungen Harald Gormssun. Stöd fick han också från sydskandinaverna i Danelagen under kung Sigtrygg. Det lyckades Harald Gormssun att 944-945 besegra den egentlige huvudmannen bakom mordet, nämligen frankernas konung Ludvig IV, som blev tillfångatagen. Vilhelms son Richard I, återfick kontrollen över Normandie (och Bretagne) , varefter Harald Gormssun kunde återvända hem med vikingaflottan.

Hela släktskapsmönstret mellan de ledande personerna i sydskandinaverna i England och Normandie har hittills varit förvirrat. I den nu framlagda avhandlingen om "Normandie och dess uppkomst" har historieforskaren Carl-Gustaf Liljenberg klarlagt ett sammanhang som ger en förklaring till maktspelet och de olika politiska dragen i vikingatidens Vesterland. Tidigare har man trott att Normandiets erövring gjorts av norrmän senare av daner. Denna oklarhet bottnar i att dåtidens nordbor utanför Norden alltid uppträdde som ett folk. Enligt Liljenbergs släktmönster rör det sig emellertid om skåningar i Normandie.

Banden till Skåneland är starka i Normandie. Genom kolonisationen uppstod en mängd skånska platsnamn i Normandie, namn som idag trots en glidande förfranskning ger klar anvisning om ursprunget. T ex kan nämnas Brunnby=Brunnbye, Dalby=Dalbye, Everöd=Evreux, Fuglabaek= Foulbec, Ivetofta= Yvetot, Tuna=Toeni, Tockaby=Toqueville. Det finns över 400 platsnamn i Normandie med skånskt ursprung.

Vidare finns i det nord-franska språket, som bl a har fornskånska som språkbas, en mängd ord som svarar till våra beteckningar. T ex kan anges hög=hogue, lund=londe, bäck= bec, vik=vic etc.

Insikten om ursprunget visar sig också i Normandies flagga, som är en skånsk flagga med ett rött kors inne i det gula. Likaså har den gamla djursymbolen från Skåne, hornkatten, som vi finner på flera runstenar här, blivit till två gyllene leoparder i rött fält som Normandies heraldiska landssymbol. Denna hornkatt i rött och guld har i våra dagar av skånska kulturkretsar återupptagits som landssymbol och fått en förnämlig heraldisk utformning av en framstående skånsk heraldiker.

Nordiskt ursprung är idag i levande medvetande hos normannerna. Deras fornskånska ursprung har emellertid först kunnat klarläggas med ovannämnda släktmönster. Detta ger Normandie en ny historisk profil och forskningsinriktning. Den gamla nordiska, dvs danisk-skånska relationen avspeglas dock i nordiska tidskrifter som Haro, Odin, Sleipnir, Viking och Vikland. I förlag som Mjölnir.

Normandie var en självständig stat fram till 1204 då det kom under franske kungens överhöghet. Detta skånsk-franska land gick sedan samma öde tillmötes som Skåneland, som inkorporerats i erövrande storriken först i det danska och sedan i det svenska. För Normandies del gäller att landet inkorporerades i det centralistiska Frankrike men, att den regionala självkänslan aldrig försvunnit. Normandiet som är 31 000 km² stort och har 3 miljoner invånare (jmf Skåneland på 19 840 km² med 1,5 milj invånare) präglas idag av en tilltagande självkänsla där rötterna till Sydsandinavien och Norden har stor betydelse. Historien om förfäderna som korn över havet knyts idag ihop med en framtidsinriktad modern regionalism.

Kunskaperna i seglandets konst försvann emellertid inte för detta skånsk-franska folk i och med landstigningen. Normandie korn framöver att spela en mycket viktig roll som plattform för vidare språng ut i världen. Senare efter den franska

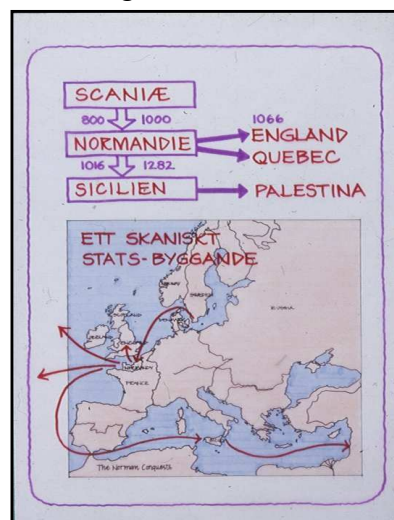

erövringen korn normannerna att spela en glänsande roll i Frankrikes sjö- pptäckts- och kolonisationshistoria.

Från 1017 byggde normannerna upp ett Medelhavsvälde i Italien 1029, Sicilien 1061 osv. Den normanniska statsmakten fanns fram till 1189. Också den normanniska erövringen av England utgår

från dessa skånskättlingar. Den skedde under Vilhialmur - Vilhelm Erövraren, som genom slaget vid Hastings 1066, tar makten från den engelska kungasläkten. En dansk motaktion 1069-70 misslyckades. Den leddes av storjarlen Asbjörn Ulfsson, som liksom hans båda närmaste jarlar tillhörde den gamla skaniska kungaätten.

Att också Nordatlanten klarades visar det kolonialvälde som uppbyggdes i Nordamerika där i norr ännu idag Kanadas provins Quebec härrör från den normandiska kolonisationen på 1600-talet. Både den förste generalguvernören och den förste ärkebiskopen i Canada var normander. Quebec bär sitt namn efter ett ortnamn i Normandie. Namnet Quebec härleder man vidare

från det skånska ursprunget Kvidebeck. I detta land som idag ingår i den canadensiska staten finns en befolkning med 6 milj inv på 1,5 milj km² med starkt präglad normannisk kultur. Det skånska nätverket når långt ut över världen.

Kulturellt sett har normannerna markerat sin identitet väl. Både Normandie och normanderväldet i Medelhavsområdet var 1000-1200 en förebild för Europa. I Medelhavsområdet blev normanderna kulturpioärer. Ett normanniskt universitet grundades 1434 och uppvisar en berömd lärdoms-historisk utveckling samt en egen vetenskapsakademi. Parallellt kan här pekas på att Norden genom Skånelands universitet, Academia Lundensis, fick sitt första lärdomscenter 1425. (Ett verkligt universitet i Lund grundades 1538). Detta Universitet upplöstes dock 1537 genom reformationen i Skåneland och fick sedan inte någon nationell skånsk efterföljare. Istället kom här 1668 det karolinska försvenskning-institutet, som senare blev till vårt moderna universitet i Lund. År 1981 grundades dock Skånska Akademien som söker tillvatata speciella skåneländska kulturfrågor.

Inom fransk kultursfär har normannerna med sitt specifika nordfransk / normanniska idiom - jämför skånskan - skaffat sig ett stort namn. Inom litteraturen kan pekas på 1915 års nobelpristagare, Romain Rolland och författarna Alexander Dumas d.ä. och Gustave Flaubert.

Det moderna kulturpolitiska genombrottet för normannerna kom 1975. Då restes kravet på återställandet av Normandiets enhet. Landet är idag delat i de administrativa delarna, Basse Normandie och Haute Normandie. Detta kräver man skall upphävas och att landet blir en klart avgränsad kulturnation med regional självstyrelse inom Frankrike.

Om detta jämföres med Skåneland så har inte något officiellt krav rests av sådan karaktär ännu. I en tid av decentralisering och förstärkning av riksenheterna genom självstyre och kultur-ekologisk anpassning torde liknande arrangemang för Skåne-Halland-Blekinge, dvs. den svenska delen av Skåneland vara lämplig.

Utåt verkar normannerna genom en normannisk världsrörelse kallad "L'unité Normand". Denna folkrörelses språkrör är kulturtidskriften "Speipnir". Gentemot Skåneland är det så att normanniska studenter i stort antal studerat vid Lunds universitet och arkeologiskt samarbete förekommit. En del kommunala representanter har besökt de skånska stamorterna. År 1980 hade organisationen Region d'Europe sitt sommarsymposium delvis förlagt till Landskrona med den kände normanden, samhällsfilosofen, professor N Parkinsson som prominent deltagare. Då fanns också deltagare från det normanniska Sauxetorp, som besökte det skånska Saxtorp.

Bearbetning för Internet: Göran Hansson
© SSF – Stiftelsen Skånsk Framtid

All dokumentation från författaren donerades till SSF 2007.
SSF administrerar därmed upphovsrätten till materialet.